

ČAJ

Pro chvíle pohody

ÚNOR 2023

Časopis Autorů Jičínska

BILANCE

(úryvek z básně)

Ta vyrovnaná řada knih,
na jejichž hřbetech jméno, název
je průkaz můj, jenž platí dál,
byť dávno prošlý, ohmataný.

Günter GRASS

197

Vážení čtenáři,

v únorovém ČAJi jsem se podíval podrobněji
na **německy psanou literaturu**,
ale nečekejte žádný rozsáhlý rozbor,
jedná se spíše tipy na čtení podle mého názoru a vkusu v povídání
Letem světem německy psanou literaturou.

Rozhovor poskytla **Ilona Pluhařová**,
autorka a učitelka němčiny
na Masarykově obchodní akademii v Jičíně.
Rozmlouvali jsme pochopitelně i o literatuře, takže od Ilony vím, že:
Miluje Stephana Zweiga a jeho literaturu pro ženy!
Ilona přidala i povídku
Zlé sny slovnítného jazykozpytce.

V rubrice **Výročí** vzpomínám
na **Otu Filipa a Karla Klostermanna.**

Příjemné únorové dny
s ČAJem
přeje
Václav

NĚMECKY PSANÁ LITERATURA

Nečekejte ode mne rozbor německy psané literatury, nestačilo by na to ani několik ročníků Časopisu autorů Jičínska. Navíc se nepovažuji za takového znalce, abych zasvěceně o německy psané literatuře mohl podávat detailní zprávy. Jen kdybych měl podat zprávu třináctce autorek a autorů, kteří získali Nobelovu cenu za literaturu, musel bych prostudovat řadu materiálů. A to nemluvím o autorech, kteří ji nezískali, ačkoliv je považuji za výborné autory, např. Erich Maria Remarque (1898 – 1970) či Stefan Zweig (1881 – 1942) Bertolt Brecht (1898 – 1956,) Max Brod (1884 – 1968) či Hans Fallada (1893 – 1947) a celá řada dalších.

Pro přehlednost uvedu jména oceněných:

1902 – Theodor Mommsen (Německo)

1908 – Rudolf Christoph Eucken (Německo)

1910 – Paul Johann Ludwig Heyse (Německo)

1912 – Gerhart Hauptmann (Německo)

1919 – Carl Spitteler (Švýcarsko)

1929 – Thomas Mann (Německo)

1946 – Hermann Hesse (Německo)

1966 – Nelly Sachsová (Německo)

1972 – Heinrich Böll (Německo)

1999 – Günter Grass (Německo)

2004 – Elfriede Jelineková (Rakousko)

2009 – Herta Müllerová (Rumunsko/Německo)

2019 – Peter Handke (Rakousko)

Berte můj přehled po knihách německy píšících autorů spíše jako tip na čtení podle mého vkusu. Zcela určitě budete postrádat tu svou oblíbenou autorku či autora, ale třeba vás přece jenom inspiruji. Přiznávám, že jsem se snažil zaměřit nejen na klasiky, ale především na žijící autory.

Václav

LETEM SVĚTEM NĚMECKY PSANOU LITERATUROU

Václav FRANC

Svůj letmý přehled začnu dvojicí nedávných nositelů Nobelových cen. Tím prvním je **Günter Grass** (1927 – 2015). Přečetl jsem většinu jeho knih (např. **Žabí lamento**, **Mé století**), ale jeho prvotina **Plechový bubínek** mě zaujala nejvíc. Grass se narodil v dnešním Polsku a po 2. světové válce byl odsunut do Německa. Právě své zkušenosti využívá v tomto románu, kde popisuje zkušenosti předválečného Polska a poválečného Německa. Jako hlavního hrdinu si zvolil postiženého hrbáčka Oskara, narozeného v roce 1924, který přestane ve třech letech po pádu růst. Tělesně se sice nevyvíjí, ale duševně ano, i když je považován společností za outsidera, prožívá život stejný jako jeho vrstevníci, naopak je obdařen schopností rozechvívát sklo a pak, dokáže na svůj plechový bubínek vybubnovat svoje životní peripetie i to, co slyšel o životě své rodiny od své babičky. Prožívá smrt své matky, svého strýce, pravděpodobného otce Jana Bronského, obránce Polské pošty v prvních záříjových dnech roku 1938, aby nakonec zplodil syna Kurta s Marií, pozdější druhou manželkou svého papírového otce Matzeratha, který na konci války, při příchodu sovětských vojsk umírá a právě při jeho pohřbívání spadne do jeho hrobu Oskarovi průvodce jeho životem - plechový bubínek. Tak začíná další část života hlavního hrdiny Oskara, který vystřídá další příležitostná zaměstnání v Düsseldorfu. Oskar na svůj život vzpomíná ve zdech psychiatrické léčebny, kde vlastně v padesátých letech svůj životní příběh vypráví. Není jednoduché popsat na několika řádcích příběh odehrávající se na více než šesti stech stránkách, ono není ani jednoduché se prokousávat celým dějem trvajícím více než půl století, ale určitě to stojí za to. Grass je výborný vypravěč, má smysl pro detailní zobrazení a nechává děj jednotlivých epizod gradovat. Celý román rozdělil na tři části a mám takový dojem, že by z hlediska vyznění bylo možná lepší, kdyby román končil odsunem, tj. druhou částí. V té třetí je podle mne Grass příliš rozvleklý a pro samotný příběh již nesděljuje nic převratně nového. Zajímavé je i střídání pozice autora, kdy jednou děj vypráví sám Oskar a plynule autor přechází do třetí osoby. Dále bych chtěl říci jednu zajímavost. Když čtu, mám u sebe tužku a zaznamenávám si citace zajímavých momentů díla, třeba jen krátkou větu, ale ... stalo se mně to již při dvou předchozích Grassových knihách, já si na těch více než šesti stech stránkách nic nezaznamenal. Sám dost dobře nevím proč. Ta kniha má velký náboj, je to vlastně protiválečná kniha, stejně jako Remarqův román Na západní frontě klid, je psaná z pozice příslušníka národa, který válku vyvolal, ale na rozdíl od Remarqua jsem zde nenašel nic za

zaznamenání. Kniha je pozoruhodná jako celek, ale těžko z ní citovat úryvek jednoznačně charakterizující dílo. Přesto, pokud máte dost času a trpělivosti, doporučuji přečíst si některou z Grassových knih. Myslím si, že právě to, co nedovedu říct, vystihnout je to, co dělá Grassův Plechový bubínek světovým románem, byla v něm poodhrnuta rouška tajemna, vyslovení tajemství nejvdědnějšího života originálními prostředky. A ať je Oskar jinačí než ostatní lidé, především svým vzezřením, je stejný svými radostmi a bolestmi. Nevím jestli právě tuto věc chtěl Grass čtenáři říci, ale já si z něj беру právě to, že člověk by neměl být hodnocen podle toho, jak vypadá, ale podle jeho činů, které bychom se měli na kontextu doby snažit pochopit.

Druhou Nositelkou Nobelovy ceny je rakouská spisovatelka **Elfride Jelineková** (1946). Z jejich knih jsem si vybral román **Milovnice** (Mladá fronta v roce 2008, překlad Jitka Jílková). Poprvé vyšla v Rakousku v roce 1975 (česky poprvé v roce 1996).

Tvorba Elfriede Jelinekové je kontraverzní, velmi dobře víme, že se nebojí veřejně mluvit o celé řadě tabuizovaných záležitostí, odkývá neúprosně ženskou problematiku a upozorňuje, že mužský svět je stále nadřazen tomu ženskému, kde příslušnice tzv. slabšího pohlaví jsou pouze přívažky svých manželů, přátelů či milenců.

Nejinak je tomu i v díle *Milovnice*, kde Jelineková píše otevřeně o tužbách dvou hlavních hrdinek příběhu, o starší Brigitě, šičce v továrně na spodní prádlo a mladší neplnoleté Paule, krejčovské učnici. Obě chtějí v životě žít podle svých představ, zatímco ty Pauliny jsou naivní (o bezstarostné lásce k Erichovi, který o tom nemá tušení) a zákonitě končí krachem vztahu a nakonec i krachem manželství vynuceného těhotenstvím, tak v případě cílevědomé Brigity se představy vyplní, i když Brigita musí překonat řadu překážek a nakonec i odpor k vysněnému muži Heinzovi, kterého nenávidí, ale ví, že jedině on ji může vyvést ze světa továrny na spodní prádlo, dát reálný rozměr snům o vlastním domě a zajištěné budoucnosti.

Zajímavé je, porovnat obě hlavní hrdinky a jejich pohled na těhotenství. Zatímco pro jednu přichází nečekaně v patnácti letech, pro druhou je naopak po delším čekání bránou do „vysněného ráje“. Další ženská hrdinka, Zuzi, je Brigitinou sokyní, ale nakonec prohraje boj o Heinze. Paula nenachází ve vysněném vztahu lásku a naplnění její ženské role nenachází ani ve dvou dětech. Její manžel alkoholik Erich a především jeho nezáměr o svou ženu, jí nakonec dožene až na šikmou plochu, takže vztah končí rozvodem a Paula pracuje jako šička v továrně na spodní prádlo, kde

začínala Brigita.

Dva podobné a přece jenom tak rozdílné osudy a úděly žen, čtivě a přesvědčivě podané Jelinekovou vybízejí k zamyšlení nad lidským posláním, štěstím a cestami k jejich naplnění. Zajímavě popsáno je i zázemí obou hlavních akterek, jejich rodinné poměry. Vše popsáno s naprostou otevřeností.

Zajímavá je i pasáž, jak se Brigita zbaví Heinzových rodičů a stane se tak skutečnou paní domu.

Otevřenost a někdy až krutost literární tvorby Elfriede Jelinekové lze dokázat na řadě příkladů z knihy, kde jsou hlavní hrdinky pitvány do morku kosti. Jako např. Viz str. 132, cituji : „Máte také dělohu? Doufejme, že ano! Vidíme to na příkladech Brigity, která tento důležitý orgán nenechala zakrňt u pásu, ale naopak mu skrz Heinze dala možnost vyvinout se k plné spokojenosti využití.“

Myslím si, že rakouská nositelka Nobelovy ceny má čtenářům co nabídnout.

Dalším autorem, který mě zaujal je Švýcar **Friedrich Dürrenmatt** (1921 – 1990). Vybral jsem si dvě jeho volně navazující prózy **Soudce a jeho kat** a **Podezření** (NLN - Nakladatelství Lidové noviny v roce 2006, překlad Jaromír Povejšil).

Podle mého názoru by se tyto prózy daly zahrnout do skupiny detektivek, ale jedná se o netypické detektivky, kde jde o trochu víc, než jen o odhalení a dopadení pachatele. Autor zde nachází prostor pro přesah žánru, snaží se najít původ zločinu, jeho motivy a chcete-li i „filosofii pachatele“. Podle mého názoru je lepší první próza – Soudce a jeho kat, kde starý komisař Hans Bärlach hledá vraha poručíka městské policie v Bernu Ulricha Schmieda. Zdánlivě prostá zápleтка, přivádí vyšetřování do domu jistého Gastmanna, který má s komisařem jistý nevyřízený účet, ale ... nechtěl bych prozrazovat vše, jako v každé správné detektivce dojde k překvapivému rozluštění až v samém závěru a z vyšetřovatele se může stát soudce či dokonce kat, jak napovídá název knihy. Próza je přímá, není zde příliš hluchých míst a lidsky vykreslená postava smrtelně nemocného komisaře dává příběhu lidský rozměr. I druhá část knihy je zajímavá, navazuje na první, tentokrát komisař Bärlach, přinucen zhoršující se chorobou, přichází na počátku listopadu 1948 do nemocnice k známému ošetřujícímu lékaři Dr. Hungertobelovi. Zde náhodou najde noviny s fotografií lékaře Nehla, který prováděl u vězňů koncentračního tábora Stutthof operace bez narkózy. Podobnost doktora Nehleho a spolužáka Dr. Hungertobela jistého lékaře Fritze Emmenberga, který má kliniku

Sonnenstein nad Curychem, je víc než nápadná. A komisaři toto podezření nedá spát, nechá se převést na kliniku Sonnenstein, riskuje i život, aby nakonec přišel záhadě na kloub. Opravdu napínavé čtení. První próza byla zfilmována a dokonce převedena do zvukové podoby (roli komisaře namluvil Rudolf Hrušínský st.- snad to byla jeho poslední rozhlasová role). Z knihy jsem si zapsal i jeden citát: str. 51 : „... ješitnost spisovatelů tkví asi v tom, že chtějí být bráni vážně.“ Přiznám se, že nejsem klasický čtenář detektivek, ale Dürrenmattovu knihu jsem si přečetl rád, protože v jeho podání je detektivka něčím víc než jen kratochvilným čtením jako to u některých autorů bývá.

Protože se chci věnovat především současným německy píšícím autorů a autorkám sáhl jsem po **Německé čítance, Gutenbergova čítanka současné německé prózy**, 2005 (Editory Německé čítanky jsou Tomáš Dimter a Jaroslav Rudiš.)

Najdete v ní jedenáct autorů a autorek (6 mužů a 5 žen). Potěšitelné je, že se jedná o výbor autorů narozených v 60. a 70. letech 20.století, dá se říci mých vrstevníků. Navíc jsou to úspěšní autoři, kteří se do povědomí německé veřejnosti začali prosazovat v polovině 90. let , debutovali nejdříve v roce 1995. Navíc vydali nejméně dvě knihy a v době vydání jejich dosud nejúspěšnějšího titulu jim nebylo méně než čtyřicet let. V knize se pochopitelně projevuje i faktor dvou německých států, někteří autoři (např. **Thomas Brussig**) žili a žijí dosud ve východní části, dříve NDR. Jinak mám pocit, že se autoři vydávají ne cestu, neboť řada příspěvků se odehrává i mimo hranice Německa. **Ingo Schulze** nás zavede ve své ukázce **Třiatřicet okamžiků štěstí** do Petrohradu. **Judith Hermanová** prožije Silvestr v povídce **Nic než přízraky** v Praze. Mě snad nejvíce zaujala próza **Karen Duve Deštivý román**, vyprávějící o Leonovi a Martině na blatech, kde si kupují dům. A především povídka **Válka** ze sbírky **Přijít a odejít**, někdy zůstat (**Christoph Peters**). Ztotožňuji se s oním literárním kritikem, který napsal o Petersově díle, že „kdo hledá a ustavičně prchá, nic nenachází, zatímco ten, kdo zůstává na místě, zešílí“. Jinak na mě vybrané ukázky působí spíš smutně, truchlivě, místy depresivně. Možná je to jen náhoda, možná i určitá výpověď generace, řekl bych rozladění nebo hledání východiska – viz dílo německého spisovatele tureckého původu **Feriduna Zaimogla** v příspěvku **Dvanáct gramů štěstí** (o tom, proč za 38 dní nespáchat sebevraždu). Zajímavý pohled přináší i próza dalšího autora, který se nenarodil v Německu, **Wladimira Kaminera**, který přišel do Německa z Moskvy na počátku 90. let 20. století (próza Ruské disko). Jako už tradičně v této edici, jedná se o knihu dvojjazyčnou,

takže může posloužit i jako učebnice německého jazyka. Zájemci v závěru knihy najdou přehled Výběrová bibliografie českých překladů německé prózy (z let 1990 – 2005).

Mně osobně zaujaly prózy **Kathariny Hagen** (1967) **Chut' jablečných jadýrek** (nakladatelství Host v roce 2012, překlad Petr Štědroň) a **O spánku a mizení** (nakladatelství Host v roce 2013, překlad Petr Štědroň).

Chut' jablečných jadýrek obsahuje výpověď mladé ženy Iris, které odkáže babička Bertha dům. Děj začíná úmrtím babičky a návratem Iris do domu, s nímž spojila svoje prázdninové dětství. Opět nachází místa, kde si jako dítě hrála, kde se kamarádila se sestřenicí Rosemarií a dívkou ze sousedství Mirou či jejím mladším bratrem Maxem, přezdívaným Ťulpas. Během jednoho týdne Iris hledá odpověď na otázku, zda si má dům ponechat či nikoliv. A při hledání odpovědi nachází celou řadu otázek a dalších záhad. Při jejich řešení jí pomůže starý soused pan Lexow a především Max – Ťulpas, který se Iris plete do cesty na každém kroku. S hlavní hrdinkou prožíváme opět otázky života jejího dědečka Hinnerka, dále osudy tří Berthiných dcer, tedy Irisiny matky a jejich dvou sester, stejně tak i sestřenice Rosemarie. A právě tragická smrt sestřenice, umírá v šestnácti letech za záhadných okolností, je vlastně hlavním pilířem celého románu. Smrt, visící nad Iris jako velký otazník, vyvolávající další a další otázky. Kniha ve mně vyvolala řadu emocí a vlastních vzpomínek na léta dětství a dospívání. Uvědomil jsem si, že prakticky v každé rodině existují nějaké ty záhady, na které jen těžko po letech hledáme odpovědi. Autorčinu knihu bych přirovnal ke knihám mé další oblíbené autorky Polky Olgy Tokarczukové. Myslím si, že jejich styl psaní je podobný. Takže knihu vřele doporučuji a myslím si, že vás zaujme až po závěrečný „Epilog“, posouvající nás v ději o více než jedno desetiletí. A na závěr jen krátký citát ze strany 33: „Najednou jsem si uvědomila, že ho nechci, tenhle dům, už dávno to žádný dům nebyl, byla to jenom vzpomínka,...“

Další kniha Kathariny Hagen **O spánku a mizení** navozuje atmosféru tajemna mládí hlavní hrdinky románu Ellen. Ta se ve vzpomínkách v bezesných nocích, ale i fakticky, po sedmnácti letech do rodné vesnice Grund, kde umírá její matka. A začíná rozplétání záhad a tajemství, především otázky dcery Orly, kterou zde zplodila právě jednoho léta před sedmnácti lety, stejně jako záhady náhlého zmizení přítele Lutze. Další záhady odhaluje i historik Benn, do kterého se Ellen zamiluje, ten pátrá po stopách vojáka, ukrývající ho se v místních lesích v době 2.světové války. A aby těch tajemství nebylo málo, ve vesnici se pohybuje i žena, která pátrá po neobjasněném zmizení Lutze. Děj postupně rozplétá řadu záhad, autorka

dokáže stupňovat napětí i retrospektivními vzpomínkami na svoje mládí a další život vytvořit zajímavou skicu života. Pozoruhodné jsou i myšlenkové pochody hlavní hrdinky Ellen, pozorující dospívající dceru Orлу, ale i třeba její poznatky o spánku (sama pracuje ve výzkumném ústavu spánku) jako i otázky kolem úmrtí matky. Záhady nakonec budou rozpleteny, ale to už nechám na čtenářích. A dovolím si odcitovat dvě krátké ukázky z knihy, viz str. 53: „Uříznutý lidský prst položený na stůl přináší spánek.“ A citace ze str. 121: „Seděla jsem u postele své umírající, spící matky a kladla jsem si otázku, jestli je nějaký rozdíl mezi vzpomínkami na někoho, kdo zemřel, a na někoho, kdo sám všechno zapomněl. Nepokouší se v druhém případě člověk být pamětí té osoby? Vzpomínky na člověka a jeho vlastní dojmy jsou pravděpodobně naprosto odlišné. Které z nich jsou pravdivější? A nevylučují se vzpomínka a pravdivost ze své podstaty?“

Ani témata z 2.světové války nejsou ani po více než třech čtvrtinách století zapomenuta. Vrací se k němu svým způsobem i **Timur Vernes** (1967) v knize **Už je tady zase** (nakladatelství Argo v roce 2013, překlad Michaela Škultéty). Prvotina Timura Vermese (otec Maďar, matka Němka) vzbuzuje na literární scéně velkou pozornost, protože se snaží humorně postihnout věci, o kterých se příliš nežertuje. V postavě Adolfa Hitlera, který nezemřel 30.dubna 1945, ale náhle se probudil na zanedbaném plácku v Berlíně v roce 2011, nachází čtenář člověka, kterého nechá jeden prodáváč přespat v novinovém stánku, aby jej kontaktoval s televizní společností, ta umožní Hitlerovi vystoupit v televizi, kde je považován za psychicky vyšinutého komika, hrajícího si na vůdce. Jeho vystoupení se objeví na YouTube a rázem si získává velkou popularitu, takže neváhá a chce opět vstoupit do politiky a zamíchat s nejen evropskými, ale i světovými dějinami. Přiznám se, že je to zvláštní kniha, sice jsem se občas zasmál při nejrůznějších groteskních scénách a myslím si, že autor vystihl dost trefně nejen postavu Hitlera, ale i současné problémy společnosti v tomto humoristickém románu, ale ... občas je člověku smutno, protože si uvědomí, že podmínky, za kterých vznikalo nacistické hnutí, tedy především velká nezaměstnanost, jsou v současné Evropě opět ideální. Různá uskupení hledají rychlá a levná řešení, oběti z řad nejrůznějších skupin obyvatel atp. Tento způsob politické manipulace je vždycky lákavý a na povrchu se pro řadu skupin obyvatel může zdát i sympatický. Z knihy by se dala uvést celá řada zajímavých ukázek, ale doporučuji spíše knihu k vlastnímu přečtení a vytvoření si vlastního názoru. Mně osobně zaujal třeba příběh Hitlerovy sekretářky slečny Krömeierové, jejíž babička přišla o celou rodinu právě v důsledku rasové segregace Židů

za 2.světové války. A pokud krátká ukázka, tak třeba viz str. 337. „Penězi získanými od chudých byli chlácholeni ti ještě chudší, aby bohatí mohli z krize ještě více týť.“ Nebo třeba str. 336: „A dálnice stavěli i nadále dělníci z Polska, Běloruska, Ukrajiny a dalších zemí, za mzdy, které by se byly Říši vyplatily víc než jakákoliv válka. Kdybych byl býval věděl, jak lacino jsou Poláci k mání, mohl jsem jejich zemi klidně přeskočit.“

Dalším návratem do dob 2.světové války je román **Zemřít na jaře Ralfa Rotmana** (nakladatelství Argo v roce 2017, překlad Tomáš Dimter). Ralf Rotman (*1953) využil jako literární předlohu pro svůj další román příběh jeho vlastního otce, horníka, který byl povolán do armády v době, kdy se blížil konec 2.světové války. Autor se vlastně ptá, zda byli tito „nácitiletí“ vojáci pachatelé nebo oběťmi? Příběh je vyprávěn v úvodní kapitole synem hlavního hrdiny Waltera, v dalších kapitolách se vypravěčem stává sám Walter. V epilogu přijíždí na hrob svého otce opět syn. V některých pasážích je konfrontován svět 1. a 2.světové války, např. str.149, cituji: „Můj otec byl doktor ... V poslední válce, takže dlouho předtím, než jsem se narodil, ho několikrát zranili, ostřelovači. Hodně kulhal. A později ve francouzském zajetí, někde na Rhone, ho třikrát nechali vykopat si vlastní hrob.“ Je jaro roku 1945, porážka nacistického Německa je otázkou týdnů, ale na frontu míří stále více mladší ročníky vojáků. Stejně tak i sedmnáctiletí kamarádi Walter a Fiete. Dosud pracovali na farmě a starali se o krávy, mají své lásky a sny o světě, ale není jim dopřáno snít. Walter absolvuje řidičský kurz a je přidělen k jednotce jako řidič zásobovacího oddělení. Fiete jde se zbrání v ruce přímo na frontu. Příběh je umocněn i vzpomínkami Waltera na otce, který byl dozorcem v koncentračním táboře, ale protože dal vězňům cigarety, je potrestán a poslán na frontu. Děj se odehrává kdesi v Maďarsku. Walter vidí krutost vojáků, jak se chovají bezcitně k civilnímu obyvatelstvu, hledá i svého otce, který snad někde blízko padl. Stále věří, že přežije těch několik posledních chvil války a vrátí se do normálního života. Jeho kamarád Fiete je raněn, uteče z lazaretu, ale je chycen a postaven před popravčí četou jako dezertér. Walter se jej snaží zachránit, ale nakonec musí nastoupit do popravčí čety. Walter se dočká konce války, po válce si najde ženu, ale prožitky z války jej doprovázejí až do smrti. Protiválečný román je protká celou řadou úvah nad smyslem šílené války, viz str. 148, cituji: „ ...Jenže já jsem nechtěl do týhle bryndy, stejně tak málo jako ty. Nemám nepřátele, každopádně žádný, který bych chtěl zabít. Tohle je válka cyniků, co nevěřej vůbec na nic, s výjimkou práva silnějšího. Přitom to jsou jenom tupci a slabochy, zažil jsem je v poli. Šlapou dolů a hrbí se nahoře a masakrují ženy a děti, ...“

I román **Předčítač** z roku 1995 německého autora **Bernharda Schlinka** (1944) je příběhem osudové lásky mladého chlapce a zkušené ženy, která za 2.světové války působila jako dozorkyně koncentračního tábora. Román se odehrává ve třech časových rovinách, v té první se mladý chlapec zamiluje do zralé ženy, v druhé již jako mladý student práv se účastní jako pozorovatel procesu s dozorkyněmi koncentračního tábora, ve třetí potom přichází rozřešení po letech i s překvapivým zjištěním autora, právníka v nejlepších letech. Právě senzační odhalení společně s otázkami o vině či nevině za 2.světové války dělají z Předčítače něco víc, než jen milostný románek. Autor je stručný (asi 200 stran) a v mnohém připomíná třeba Styronovu Sofiiinu volbu, což také sám uvádí na straně 143. Zajímavé je i vyrovnávání se s minulostí z pohledu nové generace, která na generaci svých rodičů a prarodičů pohlíží s výčitkami: Proč vlastně dopustili válku? Proč tolerovali všechny zločiny? Charakteristická je právě věta ze strany 161: „Jak mohli ti, kteří se nacistických zločinů buď dopouštěli, nebo jim přihlíželi, přehlíželi je či mezi sebou zločince po roce 1945 tolerovali, a možná dokonce akceptovali, chtít něco vykládat svým dětem?“ Román se čte jedním dechem a domnívám se, že i u nás mu bude věnována značná pozornost jako v mnoha zemích v Evropě a zámoří, kde dosud vyšel.

Z trochu jiného soudku je další Schlinkova kniha **Útěky z lásky** (nakladatelství Prostor v roce 2001, překlad Tomáš Kafka). Přináší sedm povídek, místy bilančních, ale především hledajících. Hlavními postavami jsou muži od útlého věku (viz povídka „Dívka s ještěrkou“) po zralé postavy milenců, otců, utíkajících nebo vracejících se od nebo ke svým láskám. Často žijí ve funkčních manželstvích, ale osobní náboj dávno vyprchal (povídka „Žena od pumpy“), viz cituji str.271: „Vzpomínal si pouze, jak se jednoho dne probudil a vedle sebe spatřil pomačkaný obličej své ženy, ucítil pronikavý odér jejího potu, slyšel pískot jejího dechu a náhle si uvědomil, že ho odpuzuje ... Jak to, že má najednou podobné pocity, když dřív mu ten pomačkaný obličej připadal k pomilování, pronikavý odér vzrušující a pískot dechu legrační.“ Povídkou vystihující hledání mužů je příběh „Cukrový hrášek“, kdy úspěšný architekt a malíř má hned tři ženy najednou. A co se stane, když od nich od všech utíká? Zaujala mě povídka „Syn“, kde si muž v ohrožení života uvědomuje svůj komplikovaný vztah k synovi. A také povídka „Obřízka“, kde hlavní hrdina pozná dívku Židovku. Seznamuje se s její rodinou, jejich zvyky. Váhá, co je ochoten pro lásku obětovat. V povídce „Nevěra“ zase muž řeší situaci v rodině svých přátel, kteří zjišťují neznámá fakta z jejich života v NDR před rokem 1989. Nakonec se pomiluje s ženou, která se nevěrou chce pomstít

svému manželovi. Povídky vřele doporučuji ke čtení, vedle kvalitní literatury jsou i návodem pro autory pro psaní povídek, kdy se hlavní hrdinové ohlíží za vlastním životem.

Melinda Nadjová Abonjiová zastupuje autory píšící německy, ale kteří se v Německu nenarodili. Pochází ze srbské provincie Vojvodina, kde se narodila v rodině maďarsky mluvící menšiny. Jejím mateřským jazykem je maďarština. V pěti letech emigrovala s rodiči a bratrem do Švýcarska, kde posléze vystudovala germanistiku a historii na univerzitě v Curychu.

Její román **Holubi vzlétají** (nakladatelství Jota v roce 2011, přeložila Lucy Topol'ská) získal prestižní Německou knižní cenu a Švýcarskou knižní cenu za rok 2010 a je sondou do života mladé vypravěčky Ildikó Kocsisové. Její rodiče odcházejí z bývalé Jugoslávie, přesněji ze srbské Vojvodiny, kde žijí v maďarské menšinové komunitě, do Švýcarska. Dějově je kniha situována mezi rok 1980, kdy zemřel Tito a balkánské války v 90. letech 20. století. Ildi se svojí sestrou Nomi přijíždějí v chevroletu do rodné vesnice, kde mají celou řadu příbuzných, hlavně babičku „mamiku“ a strýce Mórice, otcova bratra, nevlastní sestru Janku, otcovu dceru z prvního nevydařeného manželství, ale hlavně řadu vzpomínek na svoje dětství. Autorka vypráví příběh rodiny, která najde ve Švýcarsku práci, postupně se vypracuje, získává Kafeterii Mondial a život se zdá pohádkový, zvláště při občasných návštěvách doma ve Vojvodině, ale ...kde mají vlastně domov? Kniha vypráví dějiny rodiny Kocsisových, líčí rodinné oslavy, svatby a pohřby, zvyklosti tamní komunity, ale zároveň tento život konfrontuje s názory Švýcarů, kteří mají své výhrady k cizincům, i když, naštěstí pro Kocsisovi, v referendu neprojde zákon na omezení počtu cizinců. Hlavní hrdinka dospívá v období, kdy se v její domovině rozhoří občanská válka, sama tápe, protože neví, kam vlastně patří, je Maďarka původem ze Srbska se švýcarským pasem. Studuje a prožívá své první lásky (její chlapec je Srb, co tomu řekne otec!), aby se nakonec osamostatnila, odtrhla od rodiny a začala žít svůj vlastní život. Příběh je zajímavý zvláště v dnešní době, kdy Evropa zažívá novou vlnu migrantů z Afriky a zemí Blízkého východu. Každý si nese svoje kořeny, vzpomínky a předky s sebou životem. Ani válka na Balkáně není černobílá, má svá úskalí, neboť rodiny smíšených národností a náboženství, které žily pokojně, se najednou pod vlivem událostí rozpadají. Tradiční hodnoty ztrácejí svůj původní význam. A nejen mladý člověk, na startu života, se v tom nevyzná. Viz str. 107 - „povídají nám, že jsme se odjakživa nenáviděli, Srbové, Chorvaté a muslimové, jistě, tomu ráda věřím, nikdo, kdo má srdce, si přece nemyslí, že jsme všichni Bosňané, věříš mi? ... Proč si celý svět myslí, že my Srbové jsme

lidožrouti, Ildi? ... Dragana je bosenská Srbka nebo srbská Bosňáčka? „A ještě jeden konflikt kniha otvírá, je to téma rodičů a dětí. Viz str. 154: „... přece jsme chtěli, aby se dětem vedlo líp, chtěli jsme to, nebo ne? Ano, mají se líp, mají se dobře jako přežraná zvířata v zoo ...“ Zatímco na Balkáně je velká rodina chápána jako důležitý spojovací prvek či jistota v nejistých dobách, na západě se děti osamostatňují a chtějí žít mimo rodinu. Kniha určitě stojí za přečtení, vyvolává spousty otázek a autorka jasně tahá za nitky, neboť jí je tematika velmi blízká.

Nevím, do jaké míry je kniha autobiografií, ale zcela určitě je příspěvkem k poznání složitých osudů lidí, kteří putují světem a nesou si s sebou vzpomínku na svůj domov.

Patrika Rotha (1953) představím trojici kratších próz pod souhrnným názvem **„Láska, smrt a vzkříšení.“** Jedná se o novely „Moje cesta k Chaplinovi“, „Cizí jezdec“ a „Magdalena u hrobu“, jejichž souhrnným tématem je otázka vzkříšení, znovuzrození ve smyslu znovunalezení smyslu života.

V první próze „Moje cesta k Chaplinovi“ je autor již od dětství okouzlen filmy s Chaplinem, takže se nakonec vydá na Nový rok 1976 za stárnoucí filmovou hvězdou do jeho sídla. Roth zde popisuje vliv jeho cesty na další život a tvorbu.

Osobně se mi nejvíc líbí druhá próza „Cizí jezdec“, která líčí rekonstrukci bitvy z války Severu proti Jihu v roce 1863 u Gettysburgu. Místo oslav dojde k opravdové bitvě, ústící ve smrt jednoho z účastníků. A právě tento účastník se pokusí obě strany Konfederace a Unie přivést ke smíru, aby byl nakonec ušlapán.

Naopak třetí novela „Magdalena u hrobu“ je podle mého názoru až příliš filosofická. Mladí filmoví herci se snaží nastudovat pasáž z Evangelia sv. Jana (20, 1–18), v níž se Marie z Magdaly vydá ke skalnímu hrobu. A opět zde autor líčí, jak jeden okamžik může vést k uvědomění si určitého momentu, měnícího další náhled na život či víru.

Viz úryvek ze str. 64 – 65: ... A ne oslavovat to druhé, kdy ještě pro sebe neměli pochopení a dvě třetiny z nich se z bojiště vůbec nevrátily. Že je třeba zopakovat ono znovunabyté porozumění a oslavit je a přiblížit je ostatním. Nemyslíte?“

Tenká knížka ukazuje autorovu schopnost na malém prostoru zachytit důležité momenty života.

Velmi se mi líbila kniha **„Dcery“** (nakladatelství Filip Tomáš – Akropolis v roce 2020, překlad Michaela Škultéty) od nadějně německé

autorky **Lucy Fricke** (1974). Zaujala mě především svým nostalgickým pohledem na život generace rodičů dvou hlavních protagonistek Marthy a Betty. Jak říká vypravěčka Betty, povoláním spisovatelka, na str. 90 u hrobu svého otce Ernesta : „Proč mi muselo být čtyřicet, abych tohle pochopila, se nedalo vysvětlit.“ Prostě dvě ženské kolem čtyřicítky (viz str. 66 - „My jsme ženský těsně před přechodem.“) se vydávají na cestu, aby doprovodily otce Marthy Kurta do Švýcarska, kde má podstoupit eutanázii. Má rakovinu a rozhodl se ukončit svoje trápení, ale nakonec je všechno jinak. Kurt si přeje spatřit ještě svoji první lásku Francescu, a tak „road movie“ zavede všechny do Itálie, ale ani tam jejich putování nekončí. Viz str.73 - „Cíl byl před námi, zezadu nás tlačilo neštěstí. Uvízly jsme mezi otci, vzpomínkami a smrtí, a věřily jsme, že dokážeme všechno překonat, když pojedeme rychleji a rychleji.“ Společně s nimi doputujeme na do italské Bellagry, kde má „pozounista“ hrob. Rozuměj – viz str.17 – Betty má několik otců - „hodný Pozounista, zlý Sviňák a biologický Jochen.“ Cesta nakonec končí na řeckém ostrově Lefkés. Betty a Marta tak trochu bilancují svůj dosavadní život, viz str. 28: „Pokoušela jsem si představit svoje město, až ho uvidím naposledy. Je pohled při loučení stejně ohromující jako při prvním setkání, i když z jiných důvodů?“ Dívají se na svůj svět, co v životě považovaly za důležité: Str. 37 – „Emancipace. Seberealizace. Všechny tyhle nesmysly. Tvoje matka se tak moc seberealizovala, až si vůbec nevšimla, že na světě jsou ještě jiný lidi.“ Zaujalo mě i vyznání Betty, co pro ní znamená psaní: Str. 46 – „Co máš psát, když každé den vybuchnou bomby, když se lidi vyhazují do povětří, jezdějí nákladákem po promenádách a přejedou každého, kdo se zrovna pokusil bejt šťastnej. Co máš psát, když zjistíš, že světu nerozumíš, že mu nerozumíš způsobem, kterej zasahuje do samý jeho podstaty, když ztrácíš jistoty, když ti dojde, že žiješ v bublině, co může každou chvíli prasknout. Co máš psát, když se ti všechny tvoje myšlenky zdají už jen banální, když ti přijde, že tohle neštěstí je jenom začátek, že začíná něco, o čem nemáš ponětí. Psaní vyžaduje čas, vyžaduje odstup a porozumění a řešerše, nic z toho nemáš ve smlouvě, nikdo ti to nezaplatí, ten čas, kterej 5 potřebuješ, abys všechno pochopila.“ Útlá knížka ve mně vyvolala řadu myšlenkových návratů do mé minulosti, rozhodně to není jen oddechová knížka, určitě stojí za přečtení a zamyšlení. Možná ještě víc v dnešní koronavirové době.

Nostalgický návrat **Dörte Hansenové** (1964) je kniha **Polední hodina** (2019, Host, překlad: Viktorie Hanišová, které jsem „podlehl.“

Příznám se, že mi chvíli trvalo, než jsem se trochu zorientoval v románu Dörte Hansenové, v jejich retrospektivách a časových posunech, ale

výsledek stál za to.

Autorka předkládá čtenářům obraz Brinkenbüllu, jak se mění v průběhu času. V době, kdy staré odchází a nové se ujmá vlády. Viz str. 264 : „Statky hynuly, zato všude v okolí bujely kasárna, cvičiště, sklady zbraní a letecké základny. Říkalo se jim záchytné tábory pro sedláky ... Vyřazení sedláci teď hlídali s ovčáckými psy sklady zbraní nebo letecká zařízení ... Přeshloli se z radlic na zbraně... Nikdo se už nemusel krčit, už nebyl odkázaný na slunce, vítr ani déšť. Nemusel se trápit s přírodou.“

Nakonec do vsi se stěhovali, viz str. 259: „...všichni ti Berlínané a Hamburčané, kteří se najednou stěhovali do vesnic, nikdo netušil, co hledají. Skupovali opuštěné statky, staré kovárny a osiřelé vesnické školy, odstavená nádraží a osiřelé vesnické školy a mlýny, kterým se už netočila kola.“

Autorka zaznamenala „konec starých časů“, které zastupuje rodina dědečka Sönke Federsena, hostinského, který se nechce vzdát rodinného hostince, ačkoliv brzy oslaví se svojí ženou Ellou platinovou svatbu. I sedmačtyřicetiletý vnuk Ingwer se vrací z města do rodné vesnice, aby začal chápat život svých předků.

Vesnice je zaplněna řadou postaviček jako například učitelem Steensenem působícím vesnici třicet pět let. A kapitola č. 16 „Lidé, slyšte znamení“ vypráví jeho příběh. Mimochodem velmi zdařile!

V knize poznáme i Marret Apokalypsu, Ingwerovu matku, svéráznou postavu.

Přiznám se, že když jsem četl závěrečnou kapitolu této výjimečné knihy, připadal mi ten právě popsany příběh jako můj. I já jsem zažil stav, kdy ve vesnici najednou viz str. 307 „... už nebyla slyšet žádná zvířata ... Když Ingwer procházel vesnicí, napadaly ho jen věci, které zmizely. Bandasky na mléko, kaluže na dvoře, jilmy s propletenými větvemi... Nahlédl do archivu brinkenbüllského zániku, teď se mu vybavilo vše, co mu scházelo. Pocit štěstí a závrať, které mival, když seděl na valníku ...“

Na odlehlý venkovský statek nás zavádí i **Ewald Arenz** (1965) v knize *Staré odrůdy* (Host 2021, překlad Tereza Jůzová).

Autor vypráví příběh dvou žen, které se náhodně potkají na odlehlém venkovském statku v době začínajícího podzimu (září – říjen). Mladší Sally má před maturitou, ale nesnáší pravidla, nařizování, předpisy, má problémy s anorexií a utíká ze světa rodičů, je na útěku z léčebny. Náhoda jí přivede k Liss, ženě záhadně žijící osamocené ve svém hospodářství, která si dokáže poradit s řadou chlapeckých prací, ale nedokáže se vyrovnat se svým minulým životem. Přespání na jednu noc se mění na celý měsíc. Sally

objevuje záhady přírody, poznává zákonitosti práce na statku.

Vliv jedné ženy na druhou dokáže odhalit problémy a hledat nelehká řešení. Zatímco v úvodu pomůže Liss Sally, když ji dá prostor k životu na statku bez otázek, tak v závěru knihy Sally vrací své hostitelce pomoc ve vypjaté životní situaci.

Podle mého názoru je to výborná kniha! Moc se mi líbila. Dobře napsané postavy, zachycená atmosféra a pomalé odtažňování života Liss. Líbilo se mi, jak autor popsal nalézání vztahu dvou žen, které se potkaly náhodou. V životě lze hodně ztratit, ale těžce získávat zpět. A právě o nacházení hodnot je Arenzova kniha především.

Knih je v překladu psána krásným jazykem. Oceňuji jak autor muž dokáže psát citlivě o ženách, vcit'uje se do jejich vnímání světa.

Poslední autorkou mého výběru je **Juli Zeh** (*1974) je jedna z nejpopulárnějších současných německých spisovatelek. Debutovala knihou „Orli a andělé,“ následovaly další romány hojně překládané (Pod vodou, Prázdné srdce, Temná energie a zatím poslední Ve jménu Metody). Román **Hráčský instinkt** (Odeon 2006, překlad Jana Zoubková) se dočkal dokonce filmového a divadelního zpracování.

Na úvod této knihy musím říct, že je to náročné čtení, rozhodně žádné odpočinkové. Řekl bych, že autorka chce provokovat, možná je to i pokus o jakousi generační výpověď o světě těch druhých, v kterém musíme žít.

Na Gymnázium Ernesta Blocha přichází patnáctiletá studentka Ada. Dalším dějovým zlomem je příchod Aleva El Qamara, Adina nového spolužáka. Alev je napůl Egypt'an, ze čtvrtiny Francouz, prošel mnoho škol. A právě tato dvojice pohrdá spolužáky a nakonec i profesory až na učitele němčiny a tělocviku polského původu Smutka a dějepiséře „Höfiho.“

Knih je psána chladným jazykem, někdy až mrazí, když se terčem šikany stává učitel. Až dojde k sebevraždě. Ale nechci prozrazovat děj.

Autorka chce zřejmě položit společnosti otázku, jestli je toto ta správná cesta směřování mladé generace.

Krátká ukázka ze str. 276:

„Nechápeš to,“ řekl ... „Já nejsem jako vy.“

„A v čem je rozdíl?“

„Možná v tom, že mám co ztratit.“

„Aha,“ reagovala. „Práci, ženu?“

„Taky.“ Smutek se zklidnil. Pocit, že chce říct něco opravdového, ... „Především víru.“

„V boha?“

„Ne tak docela. Víru v sebe. V život. V to, že je možné tebe nebo mě zranit. Vy si naopak myslíte, že neexistuje nic, v co se dá věřit.“

Závěrem bych nechtěl zapomenut na autorku píšící německy, ale žijící v Praze. Je jí **Lenka Reinerová** (1916 – 2008) Byla poslední žijící představitelkou pražské německé literární scény. Zajímavá je třeba její **Kavárna nad Prahou** (Labyrint 2001, překlad Jana Zoubková), kde autorka vzpomíná na přátele a známé v imaginární nebeské kavárně.

Rád bych připomněl ještě další dva česky píšící autory, ale občas i německy. Myslím **Otu Filipa** (1930 -2018), který na jedné besedě sám vzpomínal, že některé knihy napsal raději v němčině. Pokud se nemýlím, tak kniha *Touha po Procidě* (vydáno 1988), dosud nebyla přeložena do češtiny a vyšla jen německy.

Autor naší žhavé současnosti je **Jaroslav Rudiš** (1972), kterého kniha **Winterbergs letzte Reise** (vydáno 2019) byla nominována na cenu knižního veletrhu v Lipsku v kategorii beletrie. Český kniha vyšla v roce 2021 v překladu Michaela Škultěty. Václav

VÝROČÍ – OTA FILIP A KAREL KLOSTERMANN

Na počátku března si připomeneme 5.výročí úmrtí Oty Filipa (*9.března 1930, Slezská Ostrava; †2. března 2018, Garmisch-Partenkirchen). Ota Filip je autorem řady knih a patří mezi významné představitele české exilové literatury.

Mám rád především jeho knihu *Nanebevstoupení Lojzka Lapáčka ze Slezské Ostravy*, ale i další knihy *Cesta ke hřbitovu*, *Děda a dělo*, *Poskvrněné početí*, *Kavárna Slávie* atd. Jsem rád, že jsem byl přítomen autorskému čtení Oty Filipa na pražském knižním veletrhu, kde právě mluvil mimo jiné o knize *Děda a dělo*. V roce 2012 byl oceněn státním vyznamenáním České republiky Medaile za zásluhy o stát v oblasti umění.

Dalším jubilantem je Karel Faustin Klostermann (*13. února 1848 Haag am Hausruck, †16.července 1923 Štětka), který se narodil před sto sedmdesáti pěti lety. Byl českým spisovatelem německé národnosti s regionálním zaměřením na oblast Šumavy, Pošumaví a Šumavského Podlesí. Byl představitelem realismu v literatuře a tzv. venkovské prózy. Jeho sebrané spisy obsáhly přes čtyřicet svazků románů, povídek, črt, fejetonů a skic, i část soustavných pamětí. (Zdroj wikipedie)

Václav

Miluji Stephana Zweiga a jeho literaturu pro ženy!

ROZHOVOR - ILONA PLUHAŘOVÁ

- Ilono, v roce 2019 jsi vydala knihu „Žabolo a vešák Nefeš. Froscholo und Unfesch.“ Útlá kniha (52 stran) vyšla v nakladatelství Silenka ve spolupráci s librix.eu. Jedná se o česko – německou knížku (spoluautory Xaver Metzger a Martin Metzger). Ilustracemi knížku doplnil Jan Pluhař junior. Jak vznikl nápad na takovou knihu?

Knížce pomohla na svět náhoda, díky níž následoval úžasný proces spolupráce s knížkou na konci.

Xaver, syn mé kamarádky v Německu, byl jednou nemocný, a aby ho táta zabavil, sepsali spolu příběh. Když si Xaver prohlížel mé české knihy, tu svoji ručně psanou knihu mi věnoval. Chvilí ležela v mém šuplíku, jednou jsem se však do příběhu začetla a zdál se mi zajímavý.

Nejdřív jsem myslela, že text jen přepíšu a pošlu ho Xaverovi pro radost v nějaké jednoduché grafické podobě. Pak jsem si řekla, že když už text mám, mohla bych ho využít i pro naše české děti. A tady někde se celý proces rozjel. Můj starší syn vytvořil obrázky, s mladším synem jsme upravovali text knihy tak, aby jména hlavních hrdinů odrážela jejich vlastnost.

Připojili se další jazykoví poradci v Německu, některé nářeční výrazy nás totiž řádně potrápily, tvořili jsme i slovníček, aby se Xaver naučil nějaká česká slova.

- Může „Žabolo a vešák Nefeš. Froscholo und Unfesch“ sloužit malým čtenářům (text tvoří velká písmena) právě při výuce německého jazyka?

Ačkoliv to nebyl původní záměr, má učitelská deformace způsobila, že knížku mohu použít při výuce jazyků.

- Jak vůbec vypadá výuka německého jazyka třeba u tebe na Masarykově obchodní akademii?

Na naší škole se jako jazykáři cítíme velmi komfortně, MOA v Jičíně věnuje výuce jazyků velkou pozornost, hodinová dotace na cizojazyčnou výuku je, řekla bych, nadprůměrná.

- Nedávno jsi se podílela na sborníku Masarykovy obchodní akademie u příležitosti 100.výročí založení školy. Jak náročné bylo sestavit sborník?

Práce na takové příručce náleží k velmi náročným aktivitám, Martin Žantovský, můj dlouholetý pomocník i poradce, se mnou bude jistě souhlasit. Celý proces vydání sborníku trval přes dva roky.

- Připadají ti témata v německé literatuře jiná než třeba u nás? Jak moc se do německy psané literatury promítají válečné náměty i dnes téměř 80 let po 2.světové válce?

Témata v německé literatuře jsou podle mého názoru stejná, nebo podobná, ale řekla bych, že se dost liší v tom, jak dané téma čtenáři vyložit, jaké názory a postoje mu chceme v rámci předkládaných témat předávat.

Například zmíněné téma druhé světové války je v Německu stále dost tabu, dozvídáme se sice, co se dělo, místo výkladu této události však následuje mlčení. Někdy se o druhé světové válce nemůžu bavit ani s poměrně dobrými přáteli, němečtí učitelé se v tomto tématu cítí na tenkém ledě, jak jsem mohla několikrát poznat. Zažila jsem i poměrně vyhrocené

konverzace a polemiky, což nebylo úplně příjemné. Je až s podivem, jak dlouho se národ s něčím takovým vyrovnává. Ale třeba jsem jen nepotkala ty správné lidi.

- Já osobně mám rád Ericha Maria Remarquu a jeho román „Na západní frontě klid“ považuji za jednu z nejlepších protiválečných knih. Jaký máš vztah k Remarquovi a není ta aktuálnost knihy náhodou tím, že píše z pohledu národa, který válku vyvolal?

Zde jsi uhodil hřebíček na hlavičku, Václave. Remarquu považuji za skvělého autora, píše neuvěřitelně, každá kniha člověka pohltní, přestože předkládaná témata jsou často otřesná a normálně bychom o nich číst ani nechtěli. Skutečnost, jak moc Remarque reflektuje nejen minulost, ale i současnost, je fascinující, zarážející, děsivá...V současné době se píše nová historie, a kdyby mohl autor promluvit, asi by pronesl: „Já vás varoval, já vám to říkal, už téměř před sto lety. (Dílo Na západní frontě klid vyšlo v roce 1929.)

- Z nositelů Nobelovy ceny mám rád knihy Güntera Grasse, především „Plechový bubínek.“ Jeho minulost za 2.světové války byla dlouho tajena. Jak uvádí Wikipedie, cituji: *Rozhodnutí vstoupit do armády ve svých pamětech popisuje jako „útěk z měšťáctví, které jej stísňovalo v domě rodičů“.* Dlouhou dobu však tuto skutečnost tajil a vyjevil ji až ve svých pamětech (*Při loupání cibule*), které údajně zneužil pro vlastní reklamu. Jak se na Grassovu minulost a jeho knihy díváš ty?

Pravda, Grasse shledávám rovněž jako poněkud kontroverzní osobnost, v samotném Německu vznikl kolem jeho vyjádření poměrně velký povyk, zejména za vyjádření proti Izraeli. Tam měl, jak jsem se dočetla, dokonce zakázaný vstup.

Význam těchto autorů pro nás, pro české čtenáře, však vidím někde jinde. My, Češi, se díváme na druhou světovou válku z pozice nespravedlivého útlu, jako národ jsme si zachovávali víru, že dojde k osvobození naší země. Mně jako malou však nikdy nenapadlo přemýšlet o tom, co se dělo se samotnými Němci, co prožívali prostí lidé, kteří také museli, stejně jako my, denně snášet a vstřebávat válečné rozmary mocných. Zde pak nalézáme další lidské hloubky, kdy někdo s válkou souhlasil, někdo nikoliv. A řada lidí, hlavně děti, jí ani nerozuměli, což ukazuje např. dílo Zlodějka knih Marcuse Zusaka, která vyšla někdy kolem roku 2005.

Grassovo dílo Plechový bubínek uchvacuje jak tématem (příběh retardovaného mladíka), tak komplexním znázorněním historie Německa ze značné části 20. století. Uchopení takto rozsáhlého toku času nám opět

značně rozšíří obzory a náhled na danou věc, aniž bychom museli šprtat letopočty, aniž bychom se prokousávali hledáním pravdy zkoumáním skutečnosti zdeformované nacistickou demagogií. Příběhy prostých lidí nejlépe ukazují, jaký byl svět kolem doopravdy.

- Jak vůbec zasahují autoři, kteří se nenarodili v německy mluvících zemích do německé literatury? Například Melinda Nadjová Abonjiová původem ze srbské Vojvodini, žijící v Curychu a její román Holubi vzlétají. Nebo další?

Nemám zkušenost, jak moc je Němci znají, řekla bych, že moc ne, mají svoje problémy, svá témata.

- Ota Filip psal německy. Dokonce na besedě v rámci pražského knižního veletrhu řekl, že některé knihy píše německy jen pro německý trh. A překlad do češtiny jej nelákal. Prý by musel knihu napsat sám česky pro české čtenáře. Co ty na to?

Tak tomu trochu rozumím, německý literární rybník je samozřejmě rozsáhlejší než naše české literární hřiště. A sám to znáš také. Když člověk v Čechách někomu nabízí svou literární práci, dotazovaný vydavatelský subjekt se ti ani neozve, tudíž zůstává otázka, zda by taková překladatelská dřina přinesla nějakou výraznější odezvu. A pokud tě odmítne německý vydavatel, děje se to alespoň s úctou a ve vši zdvořilosti, tady víš, na čem jsi.

- Nakonec i Jaroslav Rudiš napsal Winterbergovu poslední cestu německy a přeložila ji Michaela Škultéty. Nebylo by jednodušší, kdyby ji sám přeložil?

Jednodušší by to určitě bylo, ale otázkou zůstává, zda by na to již tak zaměstnanému autorovi zbývaly síly. Navíc, co si budeme povídat, rutinní překladatel pracuje možná v otázkách překladu svižněji. A svižněji může pracovat právě proto, že na to má čas.

- Německý čtenářský trh je podstatně rozsáhlejší. Nemůže být i příčina ve větším komerčním úspěchu díla?

Komerční úspěch díla ve větší zemi se zdá sice pravděpodobnější, ale myslím si, že nikdy není zaručený. Čtenář je veličina vrtkavá, záleží na momentálních společenských náladách, na politické situaci, na čtenářské módě, zkrátka na spoustě věcí. Při nepříznivé společenské konstelaci mohou zapadnout i skvělé věci, viděli jsme to například za doby covidu.

- Mají Němci jiný smysl pro humor? Jinak vnímají literaturu?

Jiný smysl pro humor určitě mají, to mohu potvrdit z vlastní zkušenosti. Na tuto otázku jsem narazila například při sledování našeho filmu Jak dostat tatínka do polepšovny, který všichni známe pomalu zpaměti. Celý film se vyznačuje svižnými humornými situacemi, po celou dobu sledování cítíme výrazný humorný náboj, jenž z celého filmu dělá českou filmovou klasiku. Nechci se nějak dotknout německého dabingu, ale jako někdo odkojený českou verzí, jsem německou variantu nedokázala sledovat do konce, měla jsem dojem, že dabing bez toho zmíněného českého náboje film doslova usmrtil. Německé děti však přesto zůstávaly nalepené na obrazovce a projevovaly nezměrné nadšení.

- Jak těžké je překládat z němčiny do češtiny?

Z němčiny do češtiny se mi překládá poměrně dobře, nepoměrně komplikovanější to cítím obráceně. Na překlad do němčiny už musí překladatel pobývat v zahraničí poměrně dlouho, měl by se svou jazykovou úrovní přibližovat rodilému mluvčímu.

- Máš nějakého autorka německy píšícího, ke kterému se vracíš? Případně by tě lákal překlad jeho knih?

Jak víš, já miluji Stephana Zweiga a jeho literaturu pro ženy, nejvíc mě uchvátil soubor povídek Das Schachspiel. Zweigova němčina je velice jednoduchá, navíc autor dokáže „drnkat“ na citlivou ženskou strunu. Zkrátka, Zweig rovná se moje krevní skupina, dost možná i pro tu cizojazyčnou jednoduchost.

- Vím, že do Německa občas cestuješ k příbuzným. Máš v Německu nějakou oblíbenou oblast, kam se ráda vracíš a proč?

K mým nejoblíbenějším místům patří Bavorsko, setkávám se tady se svými příbuznými, mám tu také spoustu kamarádů a známých. Viděli jsme se o prázdninách, docela často si píšeme. To mě udržuje v jazykové kondici.

- Je lehké domluvit se německy po Evropě?

Záleží na zemi, kam se člověk vypraví. Mohu sdílet zkušenost z Chorvatska či z Francie, tam se člověk domluví poměrně dobře, ale například v Itálii se nedomluví německy vůbec, někdy se tam nechytal ani manžel s angličtinou. V jedné zapadlé pekárně jsem dokonce ze zoufalství začala mluvit latinsky, hlavně číslovky. Poměrně komediální situace, asi jsme se synem působili, jako kdybychom přicestovali ze středověku. Vzbudili jsme všeobecné veselí, ale kupodivu jsme nakoupili požadovaný počet housek.

- Máš čas na psaní a co případně chystáš?

Času moc není, ale občas se k psaní dostanu. Jak víš, nedávno jsem se nečekaně dostala k přebírání své poezie, občas mě napadne nějaká báseň nebo kratší povídka, v šuplíku mám již delší dobu i delší věci, ale pro ně dosud nenastala ta správná konstelace literárního nebe. Pokud by měl nějaký vydavatel zájem, v mých šuplících by objevil leccos, dokonce teď i věci psané v němčině.

Děkuji za rozhovor a ať se tvoje literární plány brzy vyplní.

Václav

Také děkuji, i těm, kteří se pročetli až sem. Čtenářů si nesmírně vážím, jsou neododdělitelnou součástí naší autorské existence.

Ilena Pluhařová Zlé sny slovního jazykozpytce

V jednom českém velkoměstě, v obrovském ošuntělém paneláku přežíval, hloubal a málokdy prakticky myslel slovní jazykozpytec Češtin. Do práce chodil do jazykozpytného ústavu a fakt jen občas zašel vyvenčit svého psa Pravopisce.

Jednoho sychravého večera, když se Češtin nemohl dívat ani z okna, aby se bavil čtením a jazykovým zkoumáním rozsvícených neonů, zahloubal se do jednoho z největších slovníků, které přechovával ve svém bytě zavaleném knihami, příručkami a jinými knižními krámy. A protože docista zapomněl, že přespříliš suché teorie škodí, velmi se mu přitížilo.

Dlouho nemohl usnout, převaloval se z boku na bok, až ho napadlo, že mu vždycky pomůže písmenkova polévka. Ale protože toho dne vážně neznal míru, přejedl se písmeny, svalil se na postel a upadl do těžkého snu.

Aniž by si to Češtin uvědomil, ocitl se v Troskách jakého si hradu a jako velká voda se k němu přivalil Komorník. Sice přinesl Češtinovi Kalich Rybníčku, neokousanou Kost a Košíček Hlavatice, ale škaredil se tak, až se mu klepala Brada. Přinesený nápoj byl však příšerný Větrák, a navíc dal sluha Češtinovi místo cigarety jenom Dehetník, což je pochopitelně jen slabá náhražka k zakouření tak velkého stresu, v němž se Češtin náhle ocitl.

Tu se do komnaty přitíhl sedlák Vidlák a začal hulákat, že celé Rytířsko je jedno velké Peklo a největší Peklo je prý Rytířova Lhota. Tam mu Ryje do země svůj Tábor jeden Oběšenec umrlý u Mrliny, nebo snad u Šibeňáku. A aby toho nebylo málo, škodí tu prý jedna mazaná liška, která se jmenuje Skuhrava. Vždycky předstírá nějakou vážnou zvířecí nemoc, a když běží

vesničané pro veterináře do Zvířetic, udělá si ta podvodnice Pelíšek na Alainově věži. Vidlák sotva dýchá, potom zvedne svůj hnojový trojzubec a vykřikne:

„Kdyby byl rytíř pořádný Mužský, dávno by se stala jeho ženou Velká Sněhurka a ta by si už Na Lištici posvítila!“

Ale protože je rytíř ničemný Pařez a jeho Lhota připomíná spíš Vepřsko než bývalý Český ráj, Bělá se lišce každé ráno v hubě Řehečská slepice nebo vypasená Husa. Nezastaví ji dokonce ani Hrubá Skála, kterou Vidlák přivalil na Trávníček u obydlí selky Apoleny. Vidlák prý nechce být žádný Plakánek, ale z posledního honu Na Lištici je prý celý Mokřý, protože spadl do Vraždy.

„V tom pomůže Žabakor,“ radí Komorník.

„Nemám čas chodit k Žabakoru,“ zahřmí Vidlák, „s Vaším dovolením dám lišce Pecku, že skončí až u Knížete.“

Vidlák zaťal pěst a z té Pecky se potem zbrocený Češtin konečně probudil. Nepřemýšlel však nad osudem nebohé lišky, ten mu byl celkem fuk. Zděšeně hloubal nad smyslem a pravopisem příběhu, který ho v noci dusil jako dlouhá písmenková šňůra jazykového Oběšence.

Už už chtěl svoji depresi zažehnávat spolykáním vitamínů A, B, C, D, E, když tu mu jeho věrný pes Pravopisec přitáhl k nohám mapu Českého ráje a okolí, přičemž ihned odpádl pro další lingvistické vyčuchanosti. Tam se Češtin od znalců diplomovaných tisíci prošlapaných podrážek dozvěděl, jak málo je jako slovnutný jazykozpytec kovaný ve své mateřštině.

Ale protože je prakticky každý jazykozpytec jazykový nebojsa, neboli Nebák, Češtin se z té echt české českorajské češtiny nakonec nezbláznil!

ČAJ pro chvíle pohody

č.197, únor 2023, ročník XXII

Vydáno 5. února 2023 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozef dŘevník Borovský

Interní tiskovina regionálních autorů Jičínska.

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!